

ΠΙΝΔΑΡΟΥ
ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΙ

Μετάφραση:
Γιάννης Οικονομίδης
Εισαγωγή & Σχόλια:
Δανιήλ 'Ιακώβ.

7 ~ KEIMENA ELLHNIKA
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ 1994

ΕΒΔΟΜΟΣ ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΣ

Εισαγωγή

Ἡ προκειμένη ὠδή, μαζί μέ τόν ἐνδέκατο καί τόν δωδέκατο Ὀλυμπιονικο, ἀνήκει στούς συντομότερους ἐπινίκους τοῦ Πινδάρου: ἀποτελεῖται μόνο ἀπό μία τριάδα. Νικητής εἶναι ὁ Μεγακλῆς, ὁ γιός τοῦ Ἴπποκράτη (γιά τόν ὅποιο ὁ Πίνδαρος εἶχε συνθέσει ἕναν «θρῆνο», ἀπ. 137), ἀπό τόν δῆμο Ἀλωπεκῆς, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος στούς πυθικούς ἀγῶνες τοῦ 486 π.Χ., ἐνῶ λίγους μῆνες νωρίτερα εἶχε ἐξοριστεῖ μέ ὁστρακισμό ἀπό τήν Ἀθήνα (πρβ. Ἀριστοτέλη Ἀθηναίων πολιτεία 22, 5 μέ τό σχετικό σχόλιο τοῦ Rhodes· μερικά ὅστρακα μέ τό ὄνομά του σώζονται ἀκόμη σήμερα). Ἀνῆκε στήν περίφημη οἰκογένεια τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, καί ὁ ὁμώνυμος πρόγονός του, ὡς ἀρχων τό 636 ἢ 632 π.Χ., συνέδισε τό ὄνομά του μέ τό «Κυλώνειον ἄγος», τόν φόνον δηλαδή τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κόλωνά ποῦ εἶχαν καταφύγει σέ βωμούς γιά νά προστατευθοῦν ὕστερα ἀπό τήν ἀποτυχία τοῦ πραξικοπήματος γιά ἐγκαθίδρυση τυραννίδας στήν Ἀθήνα. Τό ἀδίκημα αὐτό τό ἀμνήστευσε ἀργότερα ὁ Σόλων, ἀλλά χρησιμοποιήθηκε συχνά ἀπό τοὺς πολιτικούς ἀντιπάλους τῶν Ἀλκμεωνιδῶν (πρβ. Θουκυδίδη 1, 126-7).

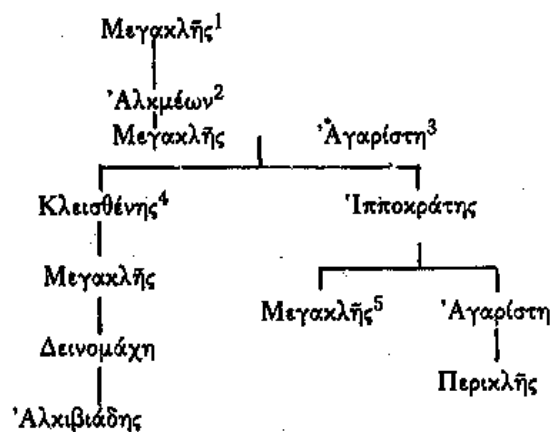
Τόπος ἐκτέλεσης τῆς ὠδῆς, ἀφοῦ ἀποκλείεται προκαταβολικά ἡ Ἀθήνα, πρέπει νά ἦταν οἱ Δελφοί· ἐκεῖ βρισκόταν καί ὁ ναός τοῦ Ἀπόλλωνα ποῦ εἶχαν ἀνοικοδομήσει οἱ πρόγονοι τοῦ νικητῆ μετὰ τήν καταστροφή του ἀπό τήν πυρκαγιά τό 548 π.Χ. (βλ. σχόλιο στούς στ. 11/12). Ἡ ὠδή δέν περιέχει μῦθο ἢ μυθολογικό παράδειγμα, οὔτε ὅμως ὑπάρχει κάποια ἀναφορά στή σχετικά πρόσφατη νίκη τῶν Ἑλλήνων στόν Μαραθῶνα (490 π.Χ.). Τήν παράλειψη αὐτή τήν δικαιολογεῖ ἴσως τό γεγονός ὅτι ὁ ποιητής θέλησε νά ἀποφύγει ἀναφορά στοὺς Πέρσες, ἀφοῦ ἡ πατρίδα του εἶχε μῆδισει. Πάντως, ἡ ἀνατιολόγητη ἀναφορά στό μεγαλεῖο τῆς Ἀθήνας καί στήν ὑπερόχῃ της μέσα στόν ἑλληνικό χώρο δείχνει ὅτι εἶναι ἀναμφισβήτητη καί ἐντελῶς αὐτονόητη ἡ συμβολή της στήν ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων¹.

1. Γιά τά ιστορικοπολιτικά συμφραζόμενα τῆς ὠδῆς βλ. E. Wüst. *Pindar als geschichtsschreibender Dichter*, διατρ., Τυβίγγη 1967, σ. 98 κ.ε.

Σχόλια

1 αἱ μεγαλοπόλεις Ἀθῆναι: Βλ. τό σχόλιο στόν Πυθ. 2, 1(α) καί Νεμ. 2, 8 ταῖς μεγάλαις Ἀθῆναις. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ προσφώνηση τοῦ ἀπ. 76. Ὡ ταί λιπαραί καί ἰοστέφανοι καί ἀοίδιμοι, / Ἑλλάδος ἔρεισμα, κλειναί Ἀθῆναι, δαιμόνιον πολλέσθρον. Ἀλλά ἐπιθετα τῶν Ἀθηνῶν: εὐώνυμοι (Νεμ. 4, 19), ἱεραί (ἀπ. 75, 4), κραναοί (Ὀλ. 7, 82· 13, 38· Νεμ. 8, 11)· λιπαραί (Νεμ. 4, 19· Ἰσθμ. 2, 20).

2-3 Ἀλκμανιδᾶν... γενεᾶ: Περίφημη ἀριστοκρατική οἰκογένεια στενά συνδεμένη μέ τήν ἱστορία τῆς Ἀθήνας. Τό ἐπιφανέστερο μέλος της ἦταν ὁ Περικλῆς. Ἰδοῦ τό γενεαλογικό της δένδρο:

1. Ὁ ἄρχων πού συνδέεται μέ τό «Κυλώνειο ἄγος» (βλ. εἰσαγωγή).
2. Γνωστός τοῦ Κροίσου (πρβ. Ἡρόδοτο 6, 125).
3. Κόρη τοῦ τυράννου τῆς Σικυώνας Κλεισθένη.
4. Πρόκειται γιά τόν γνωστό μεταρρυθμιστή.
5. Πεθερός τοῦ Κίμωνα.

3/4(α) γενεᾶ... ἔπποισι: Ἡ πρώτη δοτική ἐξαρτᾶται ἀπό τή φράση κρηπίδ' ἀοιδᾶν ... βαλέσθαι, καί ἡ δεύτερη ἀπό τή λέξη ἀοιδᾶν (πρβ. Νεμ. 1, 7 ἔργμασιν νικαφόροις ἐγκώμιον ζεῦξαι μέλος). Ὁ Thumme στοτό σχόλιό του στόν Ἰσθμ. 1, 14-6 θεωρεῖ τίς δύο δοτικές ἀντικείμενα στοτό βαλέσθαι. Γιά τή χρήση τοῦ πληθυντικοῦ ἀοιδᾶν γιά νά δηλωθεῖ ἕνας ὕμνος βλ. ἀπ. 75, 10-2 τόν Βρόμιον / γόνον ὑπάτων μέν πατέρων μελπόμεν ἦνοι / γυναικῶν τε Καδμειᾶν.

3/4(β) κρηπίδ' ἀοιδᾶν... βαλέσθαι: Γιά τήν περιγραφή τῆς ὥδης μέ ἀρχιτεκτονικούς ὅρους βλ. τό σχόλιο στόν Πυθ. 6, 7-9. Γιά τή μεταφορική χρήση τῆς λέξης κρηπίς βλ. σχόλιο στόν Πυθ. 4, 138(α). Τό ἀπαρέμφατο βαλέσθαι ἐ-

ξαρτάται από τό κάλλιστον, όπως παρακάτω τό πυθέσθαι από τό ἐπιφανέστερον. Βλ. σχετικά Kühner-Gerth II, σ. 15. Ἡ χρήση τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μεταφορᾶς προετοιμάζει τή μνεία τῆς λαμπρῆς προσφορᾶς τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, τῆς ἀνοικοδόμησής δηλαδή τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφοὺς (11/12).

5/6 τίνα πάτραν, τίνα οἶκον... ὀνυμάξαι: Γιά τίς ἀσύνδετες ἐρωτήσεις βλ. Ἰσθμ. 5, 39: τίνες Κύκνον, τίνες Ἑκτορα πέφνον; Κακῶς, ἐπομένως, μερικά χειρόγραφα, πού δέν ἀναγνώρισαν τήν ὑπαρξή τοῦ δίγαμμα στή λέξη οἶκον, γιά νά ἀποφύγουν τήν ὑποτιθέμενη χασμωδία, παραδίδουν τίνα τ' οἶκον. Τό ὀνυμάξαι εἶναι εὐκόλη διόρθωση πού προτάθηκε ἀπό τόν Boeckh καί ἀποκαθιστᾷ τόσο τό μέτρο ὅσο καί τό νόημα μέ τή δημιουργία τοῦ ἀοριστολογικοῦ δευτέρου ἐνικοῦ προσώπου, στό ὁποῖο συμπεριλαμβάνεται ὁ καθένας, καί ἰδιαίτερα ὁ ἐξόριστος Μεγακλῆς. Ἀντίθετα, τό ὀνομάξομαι ἀντί τοῦ παραδεδομένου ὀνυμάξαι δημιουργεῖ ὀρισμένες δυσκολίες. Βλ. σχετικά Burton, δ.π., σ. 33.

5-8 Γιά τή ρητορική ἐρώτηση πρβ. Ὀλ. 6, 6· Ἰσθμ. 1, 5· Βακχυλίδη 9, 55· Σιμωνίδη ἀπ. 506 P.

10 Ἐρεχθέας: Ὁ Ἐρεχθέας, γιός τοῦ Πανδίωνα, ἦταν βασιλιάς τῆς Ἀθήνας (Ἀπολλόδωρος 3, 15, 1). Τό γεγονός ὅμως ὅτι στήν Ἰλιάδα (B 547-51) ὁ Ἐρεχθέας θεωρεῖται γιός τῆς Γῆς συμβολίζει τήν ἀξίωση τῶν Ἀθηναίων ὅτι ἦταν αὐτόχθονες, καί ὅχι ἐπήλυδες (βλ. τό σχετικό σχόλιο τοῦ Kirk). Στήν Ὀδύσσεια (η 80-1) ἡ Ἀθηνᾶ κατευθύνεται πρὸς τό παλάτι τοῦ Ἐρεχθέα, καί ἡ πληροφορία αὐτή ἀντανακλᾷ μιᾷ πρακτικῇ τῆς ὅψιμης ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ, ὅταν οἱ ναοὶ ἦταν στενά συνδεδεμένοι μέ τό παλάτι ἢ μέσα σ' αὐτό (βλ. τό σχετικό σχόλιο τοῦ Stanford). Πρὸς τιμή του χτίστηκε τό Ἐρέχθειο, καί τό ὄνομά του φέρει ἡ Ἐρεχθίδης φυλή. Ἐρεχθεῖδαι ὀνομάζονται οἱ Ἀθηναῖοι (βλ. Εὐριπίδης Μήδεια 824 μέ τό σχετικό σχόλιο τοῦ Page). Ὁ Εὐριπίδης ἔγραψε ἓνα, χαμένο σήμερα, δράμα μέ τόν τίτλο Ἐρεχθεύς (ἀπ. 39 κ.έ. Austin).

11/12(α) δόμον... ἔτευξαν: Πρόκειται γιά τόν ναό τοῦ Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ τά ἀρχαῖα Σχόλια (9b), πυρπολήθηκε ἀπό τοὺς Πεισιστράτιδες. Οἱ ἐξόριστοι πολιτικοὶ τοὺς ἀντίπαλοι, οἱ Ἀλκμεωνίδες, ὑποσχέθηκαν τήν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ καί συγκέντρωσαν χρήματα γιά τόν σκοπὸ αὐτόν (χρειάζονταν 300 τάλαντα, ἓνα μεγάλο μέρος τῶν ὁποίων πρέπει νά προήλθε ἀπὸ τή γενναιοδωρία τοῦ Αἰγύπτου Ἀμαση καί τοῦ Λυδοῦ Κροίσου). Ὁ ναός αὐτός, πού ἀρχιτέκτονας του ἦταν ὁ Κορίνθιος Σπίνθαρος, καταστράφηκε ἀπὸ σεισμό τό 373 π.Χ. Ὁ Ἡρόδοτος (5, 62, 2-5) μᾶς πληροφορεῖ σχετικά μέ τήν κατασκευὴ τοῦ ναοῦ: ἐνθαῦτα (δηλαδή στό Λειψύδριον) οἱ Ἀλκμεωνίδαι πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχανώμενοι παρ' Ἀμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἑόντα, τότε δὲ οὕτω, τοῦτον ἐξοικοδομῆσαι, οἳ δὲ χρημάτων εὖ ἥκοντες καὶ ἐόντες ἄνδρες δόκιμοι ἀνέκαθεν ἔτι, τὸν [τε] νηὸν ἐξεργάσαντο τοῦ παραδείγματος κάλλιον, τά τε ἄλλα καὶ συγκειμένου σφι πωρίνου λίθου ποιεῖν τὸν νηὸν Παρίου τὰ ἔμπροσθε αὐτοῦ ἐξεποίησαν. Ἡ πρόσοψη δηλαδή τοῦ ναοῦ

έγινε, πέρα από τούς θρους συγγραφής υποχρεώσεων, από παριανό μάρμαρο. Για τόν ναό βλ. P. de la Coste-Messelière, *Les Alcéméonides à Delphes*, BCH 70 (1946) 271-287· για τίς παλαιότερες μυθικές φάσεις τοῦ ναοῦ βλ. Chr. Sourvinou-Inwood, *The Myth of the First Temples at Delphi*, CQ 29 (1979) 231-251. Βλ. επίσης G. Gruben, *Die Tempel der Griechen*, Μόναχο 1966, σ. 72-74.

11/12(β) *Πυθῶνι*: Πρόκειται για τό ἀρχαῖο ὄνομα τῶν Δελφῶν· βλ. *Ἰλιάδα* I 405.

13-6 Δέν γνωρίζουμε σέ ποιὰ μέλη τῆς οἰκογένειας τῶν Ἀλκμεωνιδῶν ἀναφέρεται ὁ κατάλογος τῶν νικῶν. Ἡ ὀλυμπιακή νίκη (592 π.Χ.) ἀνήκει στόν προ-προπάππο τοῦ Μεγακλή, τόν Ἀλκμέωνα (βλ. γενεαλογικό δένδρο παραπάνω).

18(α) *νέε δ' εὐπραγία*: Πρόκειται για τήν ὑμνούμενη ἐδῶ πυθική νίκη.

18(β) *χαίρω τι*: Ἕνα εἶδος λιτότητας: «δέν εἶναι μικρή ἡ χαρά μου».

19(α) *φθόνον*: Βλ. τό σχόλιο στόν *Πυθ.* 2, 90(α).

19(β) *φαντί*: Τό ρῆμα δείχνει ὅτι πρόκειται για μιά εὐρέως διαδεδομένη ἀποψη πού ἔχει προσλάβει παροιμιώδη χαρακτήρα.

21 *τά καί τά*: Ἡ μεγάλη καί μόνιμη εὐτυχία προκαλεῖ καί πίκρες. Προφανῆς ὑπαινιγμός στόν πρόσφατο ὀστρακισμό τοῦ Μεγακλή. Ὁ Thumme, *δ.π.*, I, σ. 72, πιστεύει ὅτι πρέπει νά ἀποδισμεύσουμε τή συμπλοκή ἀπό τά ἱστορικά της συμφραζόμενα καί τήν ἀποδίδει ἀρίστα μέ τό «dies und jenes». Για τό ἀντιθετικό ζεύγος *τά καί τά* πρβ. *Πυθ.* 5, 55· *Ἰσθμ.* 3/4, 51· *Παιάνα* 6, 132.